

Existuje božské právo kráľov?

Jacek Bartyzel

18. apríla 2020 ✚ **Politika**

V zásade je legitimizmus založený na dynastickom práve, podľa ktorého kráľ je kráľom ani nie tak vďaka následníctvu (keďže tam, kde sa vyskytuje následníctvo, môže dôjsť aj k vydedeniu), ale na základe prirodzeného nástupníctva v poradí narodenia nezávislom od ľudskej vôle. Najstarší (v poradí prvorodenstva v priamej línii a v prípade jeho zániku v bočných líniiach) sa mužský nástupca stáva *kráľom zo zákona* po smrti svojho predchodcu bez ohľadu na to, či sa mu podarilo získať faktickú vládu. Preto vládcovia nesmú nakladať s kráľovstvom prostredníctvom testamentu, pretože syn nenastupuje po svojom otcovi ako dedič (ako v občianskom práve), ale ako nástupca.

Kardinálnou otázkou pre naše úvahy je však vnútorná komplexnosť legitimizmu, ktorý nemožno zredukovať na *formálny* aspekt (čiže na vyššie spomínanú dynastickú legitímnosť), ale je taktiež – ako už bolo uvedené – legitimizmom účelu moci, akým je spoločné dobro spravovanej spoločnosti, a to taktiež v oboch aspektoch a predovšetkým *legitimizmom viery* (legitímny vládca v kresťanskej monarchii musí uplatňovať svoju vládu tak, aby aspoň nesťažoval spásu svojim poddaným).

Legitimita pôvodu a legitimita výkonu moci

Španielsky legitimizmus (karlizmus) označuje vyššie odlíšenie legitimitou pôvodu (*legitimidad de origen*) a legitimitou výkonu (*legitimidad de ejercicio*). Karlistovský filozof práva Francisco Elías de Tejada (1917 – 1978) trvá na tom, že legitimita *pôvodu* je podriadená legitimitu *výkonu* a že obidve legitimacy sú spoločne nástrojom slúžiacim katolíckej a národnej tradícii, nie naopak. Z tejto hierarchie druhov legitimacy vyplýva, že sú okolnosti – napríklad tyrania –, za ktorých držiteľ trónu môže o ňu prísť, pretože sa stal uzurpátorom legitimacy vykonávania moci (*el usurpador la legitimidad de ejercicio*).

Tento pojem používa patriarcha karlizmu Tego (1861 – 1928) a uvádza nasledujúce okolnosti, za ktorých sa legitímna moc môže formálne stať nelegitímnu (*ilegítima*): *Ak je moc získaná v súlade s písaným právom alebo ustanovená so súhlasom národa, bude mať legitimitu pôvodu; nebude mať však legitimitu na výkon verejnej moci, pokiaľ nebude v súlade s prirodzeným právom, s pozitívnym božským právom a so základnými právami a tradíciami národa, ktorému vládne.*

Rozlišovanie medzi *legitimitou pôvodu* a *legitimitou výkonu* má preto vážne dôsledky. Samozrejmosťou požiadavkou na vládcu je – ako hovorí d’Ors – *božská adopcia* ako *Božieho dieťaťa*, ktorá sa nedá dosiahnuť inak než prostredníctvom sviatosti krstu. Legitímny vládca preto nemôže byť mimo Cirkvi, ako adoptované Božie dieťa musí participovať na kňazskej hodnosti Ježiša Krista (resp. na univerzálnom kňazstve všetkých kresťanov, a nie na kňazstve služobnom, ktoré vyžaduje sviatostnú ordináciu). Svoju *legitimitu* stráca aj po vylúčení exkomunikáciou zo spoločenstva Cirkvi z dôvodu ťažkých previnení.

Teologická legitimita a prirodzená legitimita

S trochu odlišnou terminológiu, ale s podobnými závermi, píš o tomto rozlišovaní dvoch legitimizmov francúzski legitimisti (najnovší súhrnný výklad ich koncepcie obsahuje *Legitimistický manifest*, do ktorého najviac prispel Gérard Saclier de la Bâtie [1922–2006]). Hovorí, že v kresťanskej politickej komunite je potrebné odkryť dvojaký aspekt legitimacy: *teologická legitimita* (une légitimité théologique) a *prirodzená legitimita* (une légitimité naturelle).

Prvá implikuje uznanie Ježiša za Kráľa a Nebeského Otca za princíp všetkej vlády. Tento aspekt legitimacy je zjavený a vyjadrený priamo v Biblii samotným Bohom. Druhá znamená, že najlegitimnejšou politickou inštitúciou (la plus légitime) je tá, ktorá najlepšie uskutočňuje spoločné blaho. (...) Hľadanie prirodzenej legitimacy je výsledkom pozorovania a štúdia ľudskej prirodzenosti. Je to výsledok rôznych okolností, napríklad histórie národa, jeho temperamentu či jeho zvykov.

Uznanie Boha ako zdroja moci teda zakladá teologickú legitimitu, kým ustanovenie moci optimálne slúžiacej spoločnému dobru zakladá prirodzenú legitimitu. Legitimisti obe tieto podmienky považujú za dokonale splnené v „ústave“ niekdajšieho Francúzska (v základných právach Kráľovstva). Na jednej strane kráľ posvätnou korunováciou a pomazaním inštitucionálne uznáva Kristovu zvrchovanosť ako pravého kráľa Francúzska a zákony Jeho Cirkvi. Na druhej strane ústava zaručuje spoločné dobro a jednotu vďaka jasným pravidlám pre ustanovenie panovníka podľa kritéria rodu, z ktorého sa narodil. Tým, že ľudia nemajú možnosť voliť predstaviteľov verejnej moci, národ je ušetrený frakčných bojov medzi stranami, ktoré chcú v štáte získať moc.

Vyvstáva otázka, aký aspekt legitimacy vyjadrujú pravidlá nástupníctva na trón, ktoré sú základným právom Francúzskeho kráľovstva: *teologický alebo prirodzený*? Samozrejme prirodzený; Boh tieto práva neudelil kráľovstvu, ani priamo neustanovil nijakého kráľa. Ide o práva *obyčajové*, ktoré sa postupne formujú ako výraz kolektívnej múdrosti predkov, a sú odkrývané týmto rozumom národa v kritických situáciách (napríklad pri zániku hlavnej línie panovníckej dynastie a požiadavky údajných dedičov) a až potom definované v písanom práve (z tohto dôvodu Joseph de Maistre ironizoval tých, ktorí sa pýtajú, v ktorej knihe je zapísané salické právo (Lex Salica)? – a odpovedal, že bolo napísané v srdciach Francúzov.)

Sú to zákony kráľovstva, nie kráľa; sú jeho *prirodzenou ústavou*; vyjadrujú právo spoločenstva na ustanovenie formy, ktoré zdôrazňoval svätý Tomáš Akvinský (a možno ešte dôraznejšie španielski scholastici z *Escuela de Salamanca*, ako napríklad Francisco de Vitoria OP alebo Francisco Suárez SJ).

Politická filozofia tradičnej monarchie je preto založená na tomistickom rozlíšení medzi dvoma komplementárnymi, ale rozdielnymi aspektmi legitimacy (teologickým a prirodzeným), a teda dvoma usporiadaniami, v ktorých sa aktualizuje legitimistický princíp, čiže princíp prirodzenosti a milosti. V legitimizme je tomistické samotné ponímanie základného spoločenského vzťahu medzi osobou a štátom, ktoré sa nachádza uprostred (personalistické a zároveň univerzalistické) medzi koncepciami individualistického liberalizmu a totalitárneho kolektivismu, ktoré sú odmietané ako nesprávne.

Legitimizmus odmieta i takéto podriadenie jednotlivca štátu, ktoré z neho robí ozubené koliesko v súkolí stroja, i egoistickú ideológiu ľudských práv bez záväzkov voči celku, keďže spojitom medzi osobami v štáte má byť láska. Legitimizmus na druhej strane uznáva obidva aspekty spoločenského života – nadindividuálne

spoločné dobro i neodcudziteľné práva človeka.

Legitimizmus nie je absolútnou doktrínou *božského práva kráľov*; je doktrínou Božieho zákona, ktorému podliehajú všetci ľudia vrátane kráľov, všetky spoločenstvá, všetky *mystické politické telesá*, ktoré títo králi – ako *Boží poručíci*, ktorých povinnosťou je chrániť Jeho práva – vedú v súlade s obyčajovými zákonmi danej spoločnosti, pričom tieto zákony sú výrazom prirodzeného spoločného rozumu, ktorý Stvoriteľ vstúpil do ľudskej prirodzenosti.

I. časť: <http://christianitas.sk/legimita-moci-v-tradicnej-monarchii/>

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/existuje-bozske-pravo-kralov/>